

2-kazus.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 1997 yil 29 avgust 466-I-son qarori bilan tasdiqlangan “Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish” milliy dasturi mustaqil O‘zbekiston tarixida qabul qilingan normativ-huquqiy jihatdan jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirishga qaratilgan dastlabki hujjatdir. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 9 yanvardagi PF–5618-son Farmoni bilan tasdiqlangan “Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish Konsepsiyasi” bu boradagi o‘zida zamonaviy yondashuvlarni qamrab olgan normativ-huquqiy hujjat hisoblanadi.

Aholining huquqiy bilimlarini oshirishga doir vazifalarga umumiy tus berilishi, ularni amalga oshirishning aniq ta’sirchan mexanizmini yaratish nuqtai nazaridan yuqorida keltirilgan ikki normativ-huquqiy hujjatni tahlil eting. Amaliy misollar yordamida fikringizni asoslang.

Ushbu muammoli vaziyatga huquqiy baho berishda quydagi masalalarga e’tibor qaratishimiz lozim;

- 1, Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish;
2. Fuqaro, jamiyat, davlat munosabatlarida aholining huquqiy madaniyati va ijtimoiy faolligini yuksaltirish;
3. Fuqarolar huquqiy ta’limini va tarbiyasini takomillashtirish;
4. Huquqiy madaniyatni yuksaltirishda ilmiy asoslarni tadqiq etish.

Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar natijasida demokratik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish yo‘lidan borar ekan, dunyoning ilg‘or davlatlari orasida mustahkam o‘rin egallamoqda. Bundan tashqari millatlararo totuvlik fuqarolarimiz ahilligi davlatimizga bo‘lgan ishonch va hurmatni oshirmoqda. Yurtimizda iqtisodiy, siyosiy, huquqiy va madaniy islohotlar o‘tkazilib, islohotlar natijasida mamlakatimiz iqtisodiy- siyosiy hayoti asoslarini mustahkamlamoqda. Buning asosiy sababi xalqimiz huquqiy ongi hamda huquqiy madaniyatlilik darajasiga bo‘liqdir. Qonunlarni hurmat qilish siyosiy va huquqiy tizimni samarali faoliyat olib borishda asosiy talab hisoblanadi.

Huquqiy madaniyat deganda inson ongidagi shunday kuchli ishonch topshirish kerak. Huquqiy bilimga ega va uni amaliyotga tadbiq eta oladigan kishi madaniyatli va bilimli hisoblanadi. Mamlakatimizda inson huquqi va manfaatlarini ta’minlash ijtimoiy hayotni demokratlashtirish, huquqiy davlat

asoslarini shakllantirish zaruratidan kelib chiqib qonun va qonun osti hujjatlar ishlab chiqilmoqda.

Konstitutsiyamizda shaxs va davlat munosabatlarida huquqiy asoslar bilan mustahkamlanib qo'yilgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 2-moddasida davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida mas'uldirlar.¹ Huquqiy davlat qaror toptirish uchun, avvalo, mukammal qonun hujjatlari va huquqiy madaniyatni rivojlantirish kerak. Qonunlarni takomillashtirib hayotga aniq va izchil tadbqiq etish, og'ishmay rioya qilish. Davlat organlari mansabdor shaxs va insonlar qonunga bo'ysinish majburiyatidan ozod qilish mumkin emas. Har bir inson o'z buzilgan huquqini sud orqali himoya qilishi mumkin. Mamlakatimizdagi har bir kishi qonuniylik, adolat tantana qilishiga qat'iy ishonch bo'lishi kerak, qonunni buzgan shaxs jazosiz qolmasligi, har kim buzilgan huquqlarini tiklashi yetkazilgan moddiy – ma'naviy zararni qoplashini talab qilish huquqiga ega hisoblanadi. Fuqarolarni huquqiy madaniyatini oshirishda davlat boshqaruv organlarini ya'ni qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud organlari bilimdonligiga bog'liq. Fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini rivojlantirishda kasaba uyushmalari, yoshlar va xotin- qizlar tashkilotlari, jamoat birlashmalari, shu jumladan, mahallaning roli beqiyosdir. Ular

Aholining huquqiy madaniyatini shakllantirish va huquqiy ongini oshirishda bevosita ta'sir ko'rsatadi. Demokratik jamiyatda yuqori malakali yuristlarga ehtiyoj seziladi ular xalqni maorifli qilishda ularni birlashtirishda munosib o'rin egallashi lozim. Aholini huquqiy marifatli qilishda professanal yuristlarni jalb qilish, ommaviy axborot vositalari huquqiy bilimlar va huquqiy madaniyatni ommaga izchil tarqatilishi lozim.

Huquq ta'limining maqsadi har bir kishi zarur bo'lgan huquqiy bilim davlat standartidan kam bo'lmagan miqdorda olishi hisoblanadi. Aholining huquqiy madaniyati oshirish maqsadida davlat tuzulmalari va jamoat birlashmalari tomonidan ham jamiyatning huquqiy madaniyatini oshirishni yangi shakli. Huquqiy bilimlarni ommaviy axborot vositalari orqali targ'ib qilish huquqiy madaniyatni oshirishga ko'maklashadi.

Huquqiy madaniyat muammolarini sotsiologik negizi jamiyatdagi huquqiy madaniyat holatini aniqlash uchun so'rovlar o'tkazish jamiyat fikrini aniqlashning boshqa usullaridan foydalanish, jamiyat huquqiy madaniyatini shakllantirish pedagogik tadqiq etishda oliy va o'rta-maxsus, xalq talimi ishtirokida yoshlarni huquqiy madaniyatini tarbiyalaydigan ilmiy asoslarni ishlab chiqish bugungi kun talabi hisoblanadi.

¹ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi- T : "O'zbekiston", 2019, 3-bet

Huquqiy madaniyat bu - jamiyatdagi fuqarolarning qonunga bo'lgan hurmati va huquqiy me'yorlarni og'ishmay bajarishi yoki bo'lmasa qonunga amal qilmaganda huquqbuzarliklar sodir qilsa, tegishli jazo choralari olishiga aytiladi.

O'zbekistonda Respublikasi o'z oldiga demokratik huquqiy davlatni barpo etish maqsadini qo'ygan. Demokratik huquqiy davlatning muhim belgilaridan biri bu huquqiy madaniyatdir. Huquqiy madaniyat davlatning rivojlanishi, o'z oldiga qo'ygan maqsadlarini amalga oshirishi uchun juda muhim omil hisoblanadi. Agarda, jamiyatdagi barcha fuqarolar, kim bo'lishidan qat'i nazar, o'z huquq va burchlarini to'liq bilsa, qonunlarga amal qilsa, jinoyat va huquqbuzarliklar kam sodir etiladi. Shu sababli ham fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish borasida ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. Shu jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi to'g'risida"² hamda 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"³ Farmonlarida fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish borasida muhim hujjatlardan bo'ldi. Bu Farmonga muvofiq, mamlakatimizda fuqarolarni huquqiy jihatdan tarbiyalash, ularning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri qilib belgilandi. shuningdek, butun mamlakat miqyosida huquqiy targ'ibotni amalga oshirish uchun Toshkent davlat yuridik universiteti huzurida huquqiy ma'rifat markazi tashkil etilib, bu markazning vazifalari sifatida mamlakatda huquqiy ta'lim, tarbiya va huquqiy madaniyatga e'tibor qaratilib, aholining huquqiy ongini rivojlantirish masalalari ustuvor vazifalardan biri sifatida qo'yildi. Bugun markaz ushbu vazifalar doirasida ko'plab ishlar amalga oshirib kelmoqda.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, bugun strategik islohotlar jarayonida jamiyatda fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatining yuksalib borishi qonun

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni-www.lex.uz

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni-www.lex.uz

ustuvorligini ta'minlash va qonuniylikni mustahkamlashning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Bundan tashqari, davlat xizmatchilarining huquqiy ongi va huquqiy madaniyati qanchalik darajada yuksalib borsa, ularda korrupsiya va boshqa huquqbuzarliklarga nisbatan muhosasizlik munosabatini shakllanadi. Huquqiy madaniyatni yuksaltirish borasida qilingan ishlardan yana biri, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 240-sonli "Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi" ko'krak nishoni to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi⁴ qarori asosida "Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi" ko'krak nishoni ta'sis etilganligi bo'ldi. Bu huquqiy targ'ibotni amalga oshiruvchi shaxslarning mehnatini rag'batlantirish, ularning faolligini yanada oshirishga xizmat qilishiga imkon yaratib berdi.

Hozirgi kunda O'zbekiston rivojlanayotgan davlatlardan biri sifatida "Yangi O'zbekiston –yangicha dunyoqarash" tamoyilini hayotga tadbiiq etish yo'lidan izchillik bilan bormoqda. Bu jarayonda esa, mamlakatimiz rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillardan biri bu huquqiy madaniyatni yuksaltirish masalasi yotadi. Huquqiy madaniyatning tarkibiga kiruvchi asosii omillardan biri bu inson huquqlari va erkinliklariga amal qilinishidir. O'zbekistonning mustaqil rivojlanish davrida nafaqat umume'tirof etilgan inson huquqlari va erkinliklarining butun kompleksini qonuniy mustahkamlagan barqaror huquqiy baza tashkil etildi, balki inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishga rioya etishni o'rnatuvchi tartib va mexanizmlar ham yaratildi.⁵

Shunday mexanizmlardan biri sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Farmonidagi "Street law" loyihasini misol qilib ko'rsatishimiz mumkin."Street law"-ingliz tilida yoshlarga shahar ko'chalarida ularning duch keladigan har kungi huquqiy muammolarni yechimini o'rgatuvchi

⁴ .O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 240-sonli "Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi" ko'krak nishoni to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori-www.lex.uz

⁵ Sh.M.Mirziyoyev-"Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt araqiqyoti va xalq farovonligining garovi"-T.: "O'zbekiston" nashriyoti, 2017, 18 b

g'oyadir. Ushbu loyiha asosida huquqshunoslikka ixtisoslashtirilgan oliy ta'lim muassasalari talabalari, yuridik kollejlari o'quvchilari, nodavlat tashkilotlar vakillaridan iborat ko'ngillilar guruhi butun Respublika bo'ylab shakllantirildi va hozirda ham shakllantirilmoqda. Ular aholi o'rtasida huquqiy mashg'ulotlar, turli treninglar olib borishmoqda.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, jamiyatda qonunlarga hurmat ruhini qaror toptirish demokratik huquqiy davlat qurishning asosiy sharti hisoblanadi. Shu sababli ham qonunlarning samarali ishlashi uchun fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish juda muhim ahamiyatga ega. Zero, jamiyatdagi barcha fuqarolarning, ayniqsa yosh avlodning huquqiy madaniyatini yuqori darajaga ko'tarish orqali turli huquqbuzarliklar hamda jinoyatlarning oldini olgan bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi- T :”O'zbekiston”, 2019, 3-bet
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar Strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni-www.lex.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-yanvardagi PF-5618-sonli “Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida”gi Farmoni-www.lex.uz
- 4.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 22-martdagi 240-sonli ““Huquqiy targ'ibot ishlari a'lochisi” ko'krak nishoni to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori-www.lex.uz
- 5.Sh.M.Mirziyoyev-“Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt azaqqiyoti va xalq farovonligining garovi”-T.:”O'zbekiston” nashriyoti,2017,18 b

